

ZAJÍMAVÉ BRYOFLORESTICKÉ NÁLEZY V.

Interesting bryofloristic records, V

Jan Kučera (ed.)

Jihočeská Univerzita, biologická fakulta, Branišovská 31, CZ-370 05 České Budějovice, e-mail: kucera@bf.jcu.cz

Kritéria pro zařazení příspěvků a způsob jejich citování je uveden v prvním vydání rubriky (Bryonora 31: 28). Nomenklatura a stupeň ohrožení jednotlivých druhů je udáván podle práce Kučera & Váňa (2003). Souřadnice jsou udávány buď jako pravoúhlé v systému S-42 nebo jako geografické v systému WGS-84.

Frullania inflata DD (J. Kučera)

- Česká rep., okr. Znojmo: Únanov, luh u levého břehu říčky Únanovky, polostinné žulo-rulové skály 2,26 km vjv. kostela v Únanově [S-42: M33 E3580.30–N5418.93, kv. 7162b], ca. 270 m, 29.4.2005 leg. J. Kučera (12050); dtto, E3580.34–N5418.90, J. Kučera (12052).

Tento celoevropsky mimořádně vzácný druh byl u nás na této lokalitě objeven Pospíšilem v roce 1956 a od jeho ověření naleziště v roce 1961 (Pospíšil 1962) se jej nepodařilo nikde jinde v ČR nalézt. Vzhledem k tomu, že ani zde nebyl vícekrát ověřován, bylo zajímavé zjistit, zda a v jakém množství na lokalitě ještě roste. Podařilo se potvrdit jeho poměrně častý výskyt v části údolí Únanovky mezi první z uvedených lokalit a E3580.81–N5418.62, tj. v úseku asi 650 m. Vzhledem k časovým možnostem nebylo možné prozkoumat další část toku níže po proudu ani skály na opačném břehu říčky, kde přinejmenším by se mohl druh dále vyskytovat. Pro zajímavost jsem navštívil ještě nedalekou (asi 4 km), ekologicky značně podobnou lokalitu – skály při pravém břehu říčky Jevišovky u Výrovic – zde porůstá skály již jen běžný druh *Frullania dilatata*, přestože skalní podklad je identický. V uvedené části údolí se druh vyskytuje na většině balvanů a bází skal (více či méně zbrídlíčnatělé žuly, podle doprovodných druhů se zvýšeným obsahem bází) – bylo napočítáno přes 100 koberců druhu o velikosti od ca. 1 cm² po více než 200 cm², celkem asi 15 dm², celková velikost populace bude ale patrně ještě o dost větší. Druh rostl vždy v čistém porostu, mezi doprovodnými druhy byly zaznamenány jak subkalcifytní druhy (*Anomodon attenuatus*, *Bryum moravicum*, *Homalothecium sericeum*, *Leucodon sciuroides*, *Syntrichia ruralis*, *Porella platyphylla*, *Radula complanata* a jediný vzácnější druh *Orthotrichum rupestre*, Pospíšilem z lokality neudávaný), tak acidofilní *Hedwigia ciliata* a nejběžněji asi ubikvistické *Hypnum cupressiforme*. *Frullania dilatata* na lokalitě zjištěna nebyla.

Scapania lingulata EN (Z. Hradílek)

- Česká rep., Žulovská pahorkatina, Žulová: Borový vrch (487,3 m n.m.), žulová skalka v severním úbočí poblíž starého lomu asi 1,4 km SV od města, kv. 5668d, ca 400 m, 30.10.2004 leg. Z. Hradílek, det. J. Duda, herb. Z. Hradílek.

Játrovka byla zjištěna na jediném místě (zastíněná ale suchá žulová skalka) na ploše necelého 1 dm² na území stávající NPP Borový. Okolní smrkový porost s buky má nevalnou přírodní hodnotu. Spolu s kýlnatkou rostl na skalce už jen mech *Plagiothecium cavifolium*. Do doby zpracování rozšíření tohoto druhu (Duda 1969) byly známy jen 3 lokality – Radčice u Plzně, vrch Boreč u Lovosic a Vinná hora u Hlučína. V současnosti je známý asi ze 3 dalších lokalit.

Scapania aspera EN (Z. Hradílek)

- Česká rep., Zábřežská vrchovina, obec Javoříčko: NPR Špraněk, lokalita Zkamenělý zámek asi 1,2 km JZ obce, vrcholové vápencové skály, kv. 6367, ca 440 m, 6.11.2004 leg. Z. Hradílek, det. J. Duda, herb. Z. Hradílek.

Na Zkamenělém zámku našel tuto kýlnatku Pokluda (1974) až po zpracování jejího rozšíření v Československu (Duda 1970). Játrovka roste na bočním (tedy nikoli hlavním) skalnatém

vápencovém hřebeni vybíhajícím S směrem od turistické stezky k vyhlídce. Zjištěná populace byla velká asi 3 dm². Nejbližší historicky známé lokality jsou v Moravském krasu.

Aloina aloides var. *ambigua* EN (J. Kučera)

- Česká rep., okr. Břeclav, Pouzdřany: Pouzdřanská step, již. část rezervace, ca. 320 m jjv. vrcholu [S-42: M33 E3620.59–N5424.42, kv. 7065d], ca. 250 m, na otevřené sprašové zemi, 10.4.2005 leg. J. Kučera (11936); dtto, již. část asi 250 m vsv. vrcholu, E3620.69–N5424.77, Kučera 11943. Na obou místech byl rozsah porostů v řádu desítek cm², na dalších místech byl druh zaznamenán již bez dokladování.

V rezervaci se zdá být druh poměrně častý, jinak máme z našeho území zatím velmi málo údajů (zatím jediný další recentní údaj pochází rovněž od autora, z lomu v Klentnici na Pálavě).

Bryum gemmiferum DD (Z. Hradílek)

- Česká rep., Hornomoravský úval, Tovačov, obec Lobodice: NPR Zástudánčí, štěrkový náplav na pravém břehu řeky Moravy nedaleko mostu asi 0,9 km V obce, kv. 6669b, 195 m, 19.9.2004 leg. Z. Hradílek, rev. J. Kučera, herb. Z. Hradílek.

Jen několik týdnů od zveřejnění prvních lokalit tohoto druhu na území ČR (Soldán & Kučera, Bryonora 33: 1–5, 2004) byl nalezen tento prutník na vlhkém písku štěrkové lavice přirozeného koryta řeky Moravy na území NPR Zástudánčí. Náplavy jsou dočasná a pohyblivá stanoviště, kam bývají diaspory rostlin zanášeny říční vodou. Je proto velmi pravděpodobné, že druh roste i na jiných místech na březích Moravy. Náplav byl na mechorosty velmi chudý, v okolí byly nalezeny jen *Bryum argenteum*, *Ceratodon purpureus* a všude v okolí přítomný vlhkomilný mech *Leptodictyum riparium*, ovšem v nepatrných množstvích. Mech *Bryum gemmiferum* byl zjištěn na dvou blízko sebe ležících ploškách (celkem asi 6 dm²), dohromady odhadem asi 200 lodyžek.

Buxbaumia aphylla VU (J. Košnar)

- Česká rep., okr. Svitavy, PR Maštale: snos pískovcových balvanů na JV okraji nekosené louky ZJZ u Jarošova [S-42: M33 E3583.32–N5521.94, kv. 6162d], ca. 460 m, na z.-orientované šikmé ploše balvanu, jediný sporofyt v porostu *Hypnum cupressiforme*, 7.5.2005 not. J. Košnar.

Campylophyllum calcareum DD (J. Košnar, J. Kučera)

- Česká rep., okr. Český Krumlov, PR Dívčí Kámen: zídka u cesty jihozápadně pod zříceninou hradu, na maltě ve spáře mezi kameny, sev. expozice, plodná populace [S-42: M33 E3452.97–N5417.63, kv. 7152a], 460 m, 12.5.2005 leg. J. Košnar, herb. J. Košnar (408).
- Česká rep., okr. Břeclav: Čejkovice, rez. Čejkovické špidláky 1.75 km sv. kostela v Čejkovicích, střední část rezervace [S-42: M33 E3643.74–N5422.34, kv. 7067d], 200–210 m, výslunné stepní společenstvo, v trávě, 1.5.2005 J. Kučera (12070).

Didymodon cordatus VU (J. Kučera)

- Česká rep., okr. Břeclav, Pouzdřany: Pouzdřanská step, jv. část rezervace, ca. 300 m jv. vrcholu [S-42: M33 E3620.70–N5424.51, kv. 7065d], ca. 220 m, j.-or. sprašová kolmá stěna, 10.4.2005 leg. J. Kučera (11944). Poměrně rozsáhlá populace na celé stěně (asi 100 m dlouhé).
- Česká rep., okr. Č. Krumlov, Nové Dobrkovice: NPR Vyšenské kopce, vápencové skály nad železnici ca. 170 m z.-zsz. viaduktu přes Hučnici [S-42: M33 E3448.14–N5409.91, kv. 7151d], ca. 520 m, na otevřené vápnité zemi na kraji váp. výchozu, 16.4.2005 leg. J. Kučera (11950); dtto, ca. 80 m sz. viaduktu [E3448.24–N5409.91], ca. 520 m, štěrbina téměř kolmé vápencové skály, slabě zastíněná na tenké vrstvě humusu, 16.4.2005 leg. J. Kučera (11955). Rozsah obou populací ca. 3 dm².
- Česká rep., okr. Č. Budějovice, Nové Hrady, Obora: na vyzdívice propusti při cestě 890 m ssz. žst. Vyšné [S-42: M33 E3489.84–N5407.92, kv. 7155c], ca. 490 m, na maltě, nestíněné, 14.5.2005 leg. J. Kučera (12073). Rozsah obou populací ca. 2 dm².

Lokalita na Pouzdřanské stepi patří mezi zcela typické výskyty druhu u nás, na jižní Moravě se nachází těžiště rozšíření tohoto druhu. Lokalita na Vyšenských kopcích patří naopak mezi velmi pozoruhodné (další nejbližší výskyty jsou až v českém a moravském termofytku), přesto však zde byl nalezen již Podpěrou v roce 1899; není však jisté, že se jednalo o zcela identické místo). Lokalita v třeboňské pánvi patří mezi zcela neočekávané výskyty u nás – druh rostl na stanovišti

typickém pro příbuzný druh *Didymodon rigidulus*, kde však tento zaznamenán nebyl (průvodní druhy byly *Tortula muralis*, *Amblystegium serpens*, *Grimmia pulvinata* aj.). Z Evropy jsou sice výskyty na zdech známy, ale pouze v teplejších oblastech.

Didymodon glaucus **CR** (J. Košnar)

- Česká rep., okr. Český Krumlov: PR Dívčí Kámen, zřícenina hradu, na bazické zemi mezi kameny zdi, polostín, jz. expozice [S-42: M33 E3453.00–N5417.66, kv. 7152a], 486 m, 12.5.2005 leg. J. Košnar, confirm. J. Kučera, herb. J. Košnar (413).

Třetí recentně zjištěná lokalita druhu, nepříliš vzdálená (necelých 10 km vzdušnou čarou) od nedávno objeveného naleziště poblíž českokrumlovského zámku.

Didymodon sinuosus **EN** (J. Kučera)

- Česká rep., okr. Břeclav: osada Pohansko, při cestě asi 250 m sev. záměčku [S-42: M33 E3639.46–N5401.47, kv. 7267c], 155 m, na stinném bazickém kameni v trávě pod stromy, 30.4.2005 leg. J. Kučera (12059). Populace tvořila asi 30 cm².

Druh je patrně poměrně pravidelně roztroušený na vhodných stanovištích v našich teplejších oblastech, byl však velmi málo sbírán (z jižní Moravy jsou dosud známy nálezy jen z okolí Brna a rez. Pekárka u Alexovic).

Fissidens arnoldii **EN** (Z. Hradílek)

- Česká rep., Moravská brána, Hranice, lázně Teplice nad Bečvou: NPR Hůrka u Hranic, dno „suché“ části Hranické propasti, vlhká vápencová skalka, kv. 6472, ca 236 m, 14.9.2004 leg. Z. Hradílek, herb. Z. Hradílek.

První údaj o výskytu tohoto druhu na Moravě. Nejbližší známá lokalita (dnes již zřejmě neexistující) byla u obce Zemanské Podhradie v Bílých Karpatech na Slovensku. Patrně jediné další recentní lokality tohoto nepatrného mechu u nás byly teprve nedávno objeveny na březích Labe mezi Ústím nad Labem a Hřenskem (Němcová 2001). V Hranické propasti byl mech zaznamenán na vlhké vápencové skalce těsně nad jezírkem. Rostlinky neměly vyvinuté štěty, ale byla nalezena obojí gametangia, takže je velmi pravděpodobné, že rostliny v propasti se pohlavně množí a populace je vitální. V bezprostředním okolí výskytu *F. arnoldii* roste ve velkých porostech játrovka *Conocephalum conicum* a mech *Eurhynchium hians*.

Orthotrichum patens **EN** (V. Plášek)

- Česká rep., okr. Břeclav, Hustopeče: již. okraj obce, park u amfiteátru [S-42: M33 E3627.19–N5423.57, kv. 7066c], 200 m, borka *Acer platanooides* 100 cm nad zemí, j.-exp., 29.4.2005 leg. V. Plášek (OP).

Druh se v poslední době patrně začal šířit – v minulém vydání rubriky byl uveřejněn nález z Novohradských hor, nynější nálezy z Křivoklátska (viz výsledky 12. jarního setkání Sekce) a jižní Moravy jsou navíc z oblastí, kde druh nebyl předtím zaznamenán vůbec.

Pohlia lescuriana **DD** (J. Kučera)

- Česká rep., okr. Č. Budějovice, Nové Hrady, Obora: při cestě k rybníku 'Nový v Oboře', 0.6 km sv. Obory [S-42: M33 E3490.10–N5408.63, kv. 7155c], ca. 490 m, na kyselé, stinné zemi okolo louže při cestě, 14.5.2005 leg. J. Kučera (12075).

Druh s velmi málo známým rozšířením – v současné době opakovaně zaznamenán pouze v jižních Čechách na Řídkých blanách u Zlivi a dále v Novém Údolí na Šumavě. Patrně je však na kyselé zemi na březích lesních cest a podobně hojnější, jen vzhledem k obvykle sterilnímu stavu a nenápadnosti nesbíraný.

Rhynchostegiella tenella **LR-nt** (J. Košnar)

- Česká rep., okr. Český Krumlov, PR Dívčí Kámen: zídka u cesty jihozápadně pod zříceninou hradu, na maltě ve spáře mezi kameny, severní expozice, plodná populace o velikosti ca 9 cm² [S-42: M33 E3452.94–N5417.63, kv. 7152a], 457 m, 12.5.2005 leg. J. Košnar, herb. J. Košnar (409).

Nově zjištěná lokalita je patrně teprve druhou v jižních Čechách (po nedávno zveřejněném nálezu na zřícenině hradu Pořešín u Kaplice), stanoviště je i velmi podobné.

Rhynchostegium confertum **DD** (J. Košnar)

- Česká rep., okr. Jindřichův Hradec, PR Dračice: levý břeh Dračice ca 1.7 km VSV od Velkého Londýna [S-42: M33 E3498.99–N5418.19, kv. 7155b], 474 m, na oplachovaném žulovém balvanu, doprovod *Brachythecium plumosum* a *Rhizomnium punctatum*, plodná populace o velikosti ca 1 dm², 3.4.2005 leg. J. Košnar, herb. J. Košnar (311), confirm. J. Kučera;
- Česká rep., okr. Plzeň-jih, Přírodní park Plánický hřeben – Kákov, PP V Houlištích, acidofilní bučina ca 100 m VSV od informační tabule u JZ hranice CHÚ [S-42: M33 E3394.75–N5479.75, kv. 6547c], 572 m, na vlhkém pararulovém balvanu při potůčku, 30.4. 2005 leg. J. Košnar, herb. J. Košnar (405), confirm. J. Kučera. Vtroušeně v porostu *Brachythecium plumosum*, celková velikost populace ca 9 cm², ca 10 sporofytů, doprovod *Hypnum cupressiforme* a *Brachythecium velutinum*.

Další lokality zjevně přehlíženého druhu, v obou případech stanoviště podobného charakteru jako byla popsána v minulém vydání rubriky.

Rhynchostegium megapolitanum **NE (→ DD)** (J. Kučera, F. Müller)

- Česká rep., okr. Břeclav, Pouzdřany: Pouzdřanská step, jv. část rezervace, ca. 240 m jv. vrcholu [S-42: M33 E3620.57–N5424.51, kv. 7065d], ca. 270 m, mezi trávou ve stepním společenstvu na sprašové zemi ve vjv. svahu, 10.4.2005 leg. J. Kučera (11940); populace o velikosti několika dm².
- Česká rep., okr. Rakovník, Křivoklát: PR Na Babě, při horním okraji rezervace 470 m JJV vrchu Sokolí [S-42: M33 E3420.07–N5544.34, kv. 5949c] ca. 380 m, ruderalizovaný teplomilný trávník, 16.5.2005 leg. F. Müller (DR), dupl. J. Kučera (12049).

Druh byl v posledním seznamu našich mechů zařazen mezi taxony s nejistým výskytem u nás, protože nalezené herbářové doklady patřily jiným druhům. Pravděpodobnost jeho potvrzení u nás však byla poměrně vysoká, protože v okolních zemích se rovněž, i když poměrně vzácně, vyskytuje. Ohrožení druhu je zatím poměrně obtížné stanovit, druh může být v nejteplejších oblastech našeho státu nalezen častěji a může se vyskytovat i mimo přirozená stanoviště, na druhou stranu jistě nepatří mezi hojné druhy.

Splachnum ampullaceum **LR-nt** (J. Kučera)

- Česká rep., okr. Č. Budějovice, Nové Hradý, Hranice u N. Hradů: Malé Blato jz. rez. Žofinka, 1.55 km vých. vrchu 'Paradis' a 1.85 km sz. Žofiny Hutě [S-42: M33 3491.08–N5409.49, kv. 7155c], na zbytcích zvířecích exkrementů, ca. 475 m, 14.5.2005 leg. J. Kučera (12078).

Druh poměrně běžný na šumavských rašeliništích, na rašeliništi Žofinka však patrně dosud nezaznamenan. Kromě uvedeného místa byl druh pozorován ještě na dalších dvou místech rezervace.

Literatura

- Duda J. (1969): *Scapania microphylla* Warnst. – In: Duda J. & Váňa J., Die Verbreitung der Lebermoose in der Tschechoslowakei – IV., Časopis Slezského Muzea, Ser. A, 18: 51–52.
- Duda J. (1970): *Scapania aspera* Bernet. – In: Duda J. & Váňa J., Die Verbreitung der Lebermoose in der Tschechoslowakei – VI., Časopis Slezského Muzea, Ser. A, 19: 90–92.
- Kučera J. & Váňa J. (2003): Check- and Red List of bryophytes of the Czech Republic (2003). – Preslia 75: 193–222.
- Němcová L. (2001): Mechorosty. – In: Kuncová J., Šutera V. & Vysoký V. (eds.), Labe. Příroda dolního českého úseku řeky na konci 20. století, p. 50–59, AOS Publishing, Ústí nad Labem.
- Pokluda L. (1974): Bryoflora krasového území Dražanské vrchoviny mezi Mladčí a Konicí. – Zprávy Vlastivědného ústavu v Olomouci, 169: 10–25.
- Pospíšil V. (1962): *Frullania inflata* Gottsche, ein seltenes Relikt-Lebermoos in der Tschechoslowakei. – Časopis Moravského Musea, Vědy přír., 47: 109–112.